

Цанко Живков. Григорий Петров и неговите книги за „хубавата и мила България“. София, „Работилница за книжнина „Васил Станилов“, 2003, 32 с.

„Григорий Петров ми възвърна вярата в Бога, в човека или в божието у човека“ – споделя проф. Ц. Живков. Предисторията на тази малка книжка, посветена на новия „апостол на Христа, златоуст на руското православие“, е твърде показателна за съдбата на интелигенцията, неприела комунистическия режим. Както разказва проф. Цанко Живков, години преди издаването ѝ той предлага в културен седмичник статия за Григорий Петров, а редакторът му задава въпроса: „Какъв е той? Това име не ми говори нищо.“ „Редакторът беше десетина години по-млад от мене, беше следващото поколение – пише проф. Живков в книгата си, – а не знаеше нищо за най-известния и четен у нас през 20-те и 30-те години на ХХ век руски писател и публицист. Бях просто смаян... Книгите на Григорий Петров, унищожени в обществените библиотеки, както и името му, бяха изтрити от паметта на хората.“

Лидия Шишманова, съпруга на проф. Иван Д. Шишманов, е записала впечатленията си от една среща с Гр. Петров в Цюрих. „Тогава – разказва Л. Шишманова – и аз попаднах изведнъж под влиянието на неговата силна и светла личност и бях смаяна от неговия необикновен ораторски талант... Когато захванахме да го разпитваме за Русия, за великите писатели и дейци, които той познаваше, за самия него и за живота му, ние млькнахме и той, ходейки по стаята, говори около два часа, а ние седяхме с отворени уста от възхищение. Толкова неговата реч течеше плавна, красива, образна, умна, интересна и ясна...“

Григорий Спиридонович Петров (1866/7?-1925) е роден в семейството на беден кръчмарски прислужник от гр. Ямбург, недалеч от Петербург през 1868 г. Въпреки тежкото и мрачно детство сред пианици и побойници, момчето е притежавало божията дарба да превръща тъмнината в светлина, злобата и омразата между хората в търпимост, взаимно уважение и любов. С голям труд и лишения завършва семинария, след това Духовна академия. Изучава живота и трудовете на древни и нови мислители, писатели, музиканти, художници. Овладява езика на старите гърци, римляни и евреи, на големите европейски народи. Той се превръща в желан и любим събеседник и проповедник на християнската истина, доброта и човечност. Обаятелен физически, с артистични гласови и певчески данни, той е същевременно природно скромнен и естествен във взаимоотношенията си с хората. Има жив образен език, притежава дарбата и на устното, и на писменото слово, ползва примери от Светото писание, от културната история на човечеството, от литературата, изкуството, науката. Той преподава религия и философия в Артилерийската академия и в други висши училища.

Показателен е фактът, че отец Григорий хвърля в смут и размисъл дори Лев Толстой. След отпечатването на съчинението му *Царството Божие вътре в нас е!*, заради безпощадната критика на бюрократичната църковна

йерархия и фарисейщина, Толстой е отлъчен от църквата. При него в Москва идва Григорий Петров.

След като двамата поговорили половин час насаме Лев Толстой споделил с присъстващия в дома му А. Хиряков: „А ето, такива хора като Петров, които могат да бъдат в двата лагера, те спомагат за духовното общуване, за сближението на хората. Тъй че Бог е по-умен от нас...“

Григорий Петров се отнася критично към будизма заради неговата пасивна нирвана, както и към мюсюлманството заради фатализма му. Смята за беда, че Русия е възприела християнството от Византия с целия му показан блясък, фалшиво отричане от земните човешки преживявания, а в същото време е учила на безропотно търпение и смирение. Гр. Петров сочи за пример западноевропейското духовенство, което в голяма степен е спомогнало за просвещението на европейските народи, за създаване на една духовна и битова култура по-висока от тая на източноправославните народи. По-нататък в книгката си проф. Ц. Живков разказва за пътуванията на отец Григорий из Русия чак до Владивосток посред зима, за изнесените от него 8 000 беседи.

Любим и най-добър събеседник, педагог, публицист, писател, отец Григорий е назначен за възпитател на децата на великия княз Сергей Александрович, генерал-губернатор на Москва. Обявява се срещу самодържавието и бюрократизма в Православната църква на Русия, заради което е уволнен отвсякъде и заточен в манастир. Отнет му е и духовният сан, забраняват му да живее в големите градове на Русия. По този повод проф. Ц. Живков цитира в книгата си неговите думи: „Дали са ми расото, могат да го вземат. Обаче аз съм венчан с църквата. Аз слугувам на Христа, аз проповядвам Христа. С расо и без расо ще го проповядвам... Бога разпънаха, защо мене да не разпънат, мене, неговия скромнен проповедник...“

Няколко години живее във Финландия, пътува из Европа и света. Пише и проповядва.

В следващите глави и страници Цанко Живков увлекателно и мотивирано, позовавайки се на личности и факти, доказва откъде идва любовта на Григорий Петров към България. За младия студент в Богословския факултет образът на княз Борис, „приел християнството от могъщата и коварна Византия, но заедно с това утвърдил Кирило-Методиевата писменост и осигурил националната независимост не само на църквата, но и на народа си, е един от най-обаятелните и велики новатори в европейската история“. След време отец Григорий кръщава единствения си син Борис и наема българин да го научи на „класическия за славяните български език.“

Към българолюбието на Гр. Петров се прибавя приятелството му с Дино Божков, български студент в Казанската духовна академия. Повече от 25 години като гимназиален учител, главен инспектор на образованието и във външното министерство, служител в Светия синод, Дино Божков е възторжен последовател и продължител на делото на Григорий Петров в България.

През 1903 г. на път за поробена Македония като кореспондент на „Русско слово“ Гр. Петров гостува в София на Дино Божков. Цанко Живков увлекателно ни разказва за една разходка на отец Григорий в гората край семинарията, където заговаря едно „бедно момче – ратайче“, което пасе кози, макар че е завършило прогимназия, но поради това, че няма кой да го издържа, не може да учи. Петров поема издръжката му в семинарията и той „става отличният свещеник, протоерей и архимандрит (след овдовяването му) в църквата „Св. Марина“ – Пловдив, чиито слова и проповеди разплакваха богомолците, а ние – децата, немеехме, когато слушахме неговите притчи за Иисус и Дева Мария“. Неговия син – д-р Липчев, до днес е църковен диригент в Пловдив.

Под влиянието и въздействието на Гр. Петров Дино Божков издава през 1906 г. списание „Духовна пробуда“, ратуващо за модернизирание на църквата и доближаването ѝ към потребностите на съвременния човек. Постоянни сътрудници на списанието стават Константин Величков, Иван Вазов, Стоян Михайловски и др. В Русия са привлечени видни философи и публицисти.

През 1909-1910 г., съобщава авторът, когато Гр. Петров е вече изгнаник във Финландия, Д. Божков е командирован в Русия и неколккратно го посещава. Възхитени от личната и обществената култура на финландците, те смятат, че българите имат всички възможности да ги последват. Поражда се съвместната им идея Гр. Петров да напише книга за Финландия, за подвига на нейната интелигенция, а Д. Божков да я преведе и издаде в България. Следващите години Григорий Петров гостува на българския си приятел, обикаля страната, остава запленил от българските природни хубости и будния български дух.

Започва болшевишката революция в Русия, убити са много негови близки, приятели, убит е и синът му Борис. Отец Григорий е накаран насила от своите близки по халат и чехли да се качи на последния параход и да отплава от Крим за Цариград. Живее в мизерия и най-после се добира до Триест. Откриват го дейци на „Сръбска матица“ – Нови Сад, които му създават условия за работа, назначават го на преподавателско място. Гр. Петров изнася 1400 лекции из цяла Югославия.

Тъгата му за „хубавата и мила България“ е голяма, пише нови книги, редактира старите и в ръкопис изпраща на Д. Божков в София около петдесет заглавия. Дори някои от белградските вестници го наричат „бугарски шпион“. Голямото желание на отец Григорий е да дойде да живее в България, но Министерството на образованието и Светият синод на българската църква под натиска на руско-съветския Синод протака назначаването на непримиримия „разколник“. Най-накрая министър Стоян Омарчевски назначава Гр. Петров за преподавател в Педагогическия институт. Но вече е късно, той е тежко болен. Сръбското министерство на просветата го изпраща в Париж да се оперира от рак на стомаха, където умира през юни 1925 г. От 1925 г. до 1940 г. в България се издават **50 негови книги в над 600-хиляден тираж**. Почти двацет години след смъртта му семей-

ството му се издържа от изданията на книгите му в нашата страна.

Първата книга, която Григорий Петров написва специално за България и посвещава на българската интелигенция и младеж, на работниците и селяните, е *В страната на белите лилии*. В продължение на няколко години книгата излиза в 14 издания, всеки образован българин смята за чест да я има в дома си. Любопитен е фактът, че книгата има удивителен успех в съседна Турция. От български я превежда роденият в Казанлък проф. Али Хайдар. Анкарското министерство на просветата я издава в 400-хиляден тираж и след Корана тя става най-популярната книга в модерно преустроената от Кемал Ататюрк турска държава.

Следват великолепните пътеписи *Градове и хора*, в които Григорий Петров ни разказва за столиците и жителите на скандинавските страни, за Париж и Будапеща, за Рим и Венеция, споделя впечатленията си от София и българите отпреди Балканската война. Ще цитирам няколко мисли, които са впечатлили проф. Цанко Живков: „София е задминала Белград. Тя е по-голяма, по-богата и живее по-напрегнат и по-усилен обществен живот. <...> В града има прекрасна народна библиотека с добре подбрани книги. Винаги е пълна с посетители. <...> На булевард „Цар Освободител“ се издига грандиозен паметник на цар Александър II. Дворецът, офицерският клуб, Народното събрание, военното училище, Семинарията – това са все здания, с които може да се гордее всеки европейски град. <...> Българите са жадни за просвета. Голямото им внимание е съсредоточено на училищата. Всички се учат упорито и с любов. <...> Българите по природа са най-енергичното племе между всички южни славяни. Те са упорити, настойчиви, трезво-практични, чужди на това, което се казва мечтателност. <...> Сърбинът е по-скоро поетична натура, а българинът – прозаик ...“

Книгата си *Смисъл и ценност на живота* Григорий Петров посвещава на българската младеж, а *Русия и България* е книга, в която разкрива своите чувства и мисли, разочарования и надежди, свързани с тези „две скъпи на сърцето му страни“. Ето какво казва за родината си: „Най-многочисленият в Европа народ със собствените си ръце превърна своята богата и могъща държава в развалина и като обезумял в припадъка на своя бяс зверски терзае собствените си братя и себе си. <...> Лениновци от всички времена и всички народи са хора на тъмните дяволски сили. <...> Ленин започна съблазни. Обеща на гладните роби и ситост, и власт. Разреши на разюзданите роби жестокостта, насилията, убийствата, разврата... Дявол в ролята на нов спасител на света.“

На българска тема са посветени и книгите му *Великите хора*, *Луд професор*, *Към българската младеж* и др.

Последната му книга завет *Към българската младеж*, претърпява шест издания за по-малко от година (10 месеца). Според Гр. Петров „България с нейните богатства на народ и природа още прилича на приказната спяща княгиня във фантастичното царство <...>, но този драгоценен и благороден художествен материал чака своите художници.“

Както *В страната на белите лилии* Григорий Петров възхвалява, вели-

чае примера на финландците, в *Към българската младеж* той сочи за достоен образец, който трябва да следват българите, Чехия, чехите и „техния чотовен председател на републиката Масарик“, когото цитира: „Спасението на чешкия народ е в упорития културен труд и в непрекъснатото творчество, в постигането на възможно по-голямо съвършенство и в занаятите, и в изкуството, и в земеделието, и в промишлеността, и в политиката.“ „Млади българи и българки, вземете пример от славяните чехи. Много от тях са били и ваши учители. Обичайте ги. Подражайте им в труда, в упорития културен труд.“ – призовава Григорий Петров.

А ето и един от най-великите завети на руския човеколюбец Григорий Петров към българския народ: „Богато царство е българската земя. Богата с велики заложи е българската душа <...> Направете сънищата на вашия народ и неговите приказки да станат дело.“

Кичка Пешева